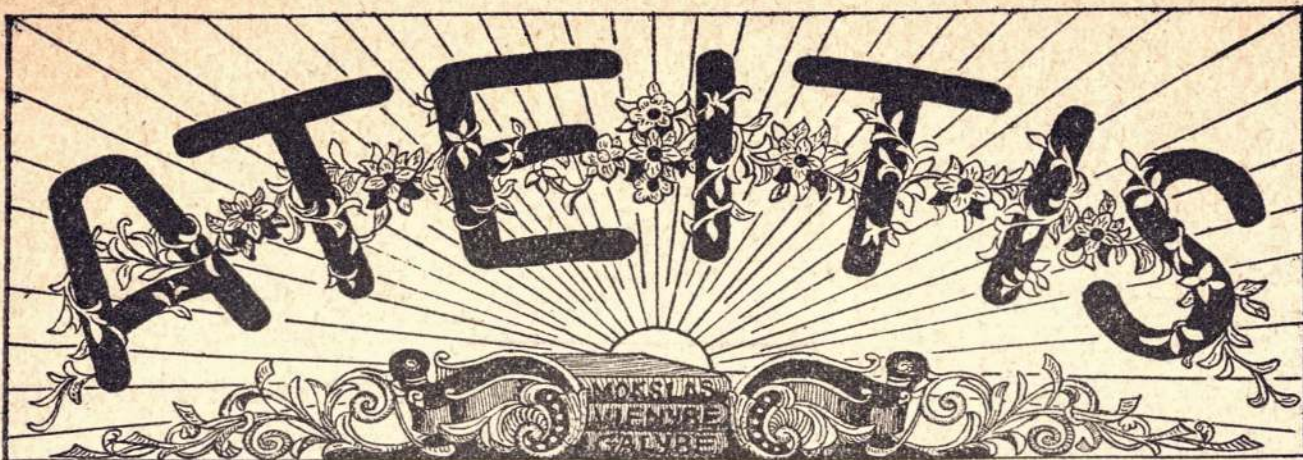

Part Two.

Dalis Antra.

No. 113

Gruodžio (December) 8 d. 1916 m.

Priedo No. 4

ŠIO NO. TURINYS.

EILĖS: Juozo Rainio — “Močiute Mano”, “Elegija”, “Dainiaus Prakeiksmas.”

BELETRISTIKA: J. Baniulis — “Jaunikiai”.

RAŠINIAI: Miko Petrausko — “Iš dailės filosofijos” (tąsa); P. Norkaus — “Šiaurės šviesos”; Vyt. Steponaičio — “Iš tautinio Kaukazo tautų judėjimo”; A. Rimkos — “Visuomenė ir politika” (pirmasis straipsnis: “Žmogaus santikiai su visuomene ir žmonija”); Vytauto Steponaičio — “žemės ukio organizacija Vokietijoje”; J. M. Goldšteino — “Karė ir Sąjūnytų Valstybių prekyba”.

KNYGOS IR RAŠTAI: (paminėjimas ir trumpa naujų leidinių apžvalga).

—:o:—

**VISI “ATEITIES” PRENUMERATORIAI
GAUNA ŠĮ PRIEDĄ DOVANAI.**

“Ateities” kaina: \$2.00 metams ir \$1.00 pusei metų. Į užrubežį \$2.50 metams ir \$1.25 pusei metų. Pavienio “Ateities” No. kaina 3c. Pavienio No. “Ateities” priedo kaina 10c. Todel geriausiai ir pigiausiai užsisakyti “Ateitį” visiems metams.

ATEITIS PUBLISHING CO.

366 W. BROADWAY, SO. BOSTON, MASS.

Juozas Rainis.

Iš lenkų "O matko moja,
matko rodzona..."

Močiute mano, mano širdele,
Kam mane mažą lepint reikėjo?!.
Kam taip širdingai imtie ant kelių,
Glaust prie krutinės, buti globėja?!.
Kam bebučiuojant reikėjo degti
Širdyj man ugnį karštą, geismoutą,
Ir savo dumas man tyliai sekti,
Ir verkt prie manes, verkt ir dainuoti?!

Močiute mano!.. Man dabar vargas...
Gyvent be tavęs ilgu, nubosta...
Kasdien gyvybė menksta ir ardosi—
Ak, bent greičiau jau karstas paguostų!
Močiute! manęs tik negedėkie—
Kas čia išvargsta gera tam mirti...
Senaip džiaugsminga manimp skubėkie,
Kame per amžius nieks mus n'atskirtų.

Juozas Rainis.

E L E G I J A .

Prakeiktas, kas kęsmo nuodais
pripildo dar kudikio skaisčią krutinę!

Jauno ryto auksinė prašvito aušra
Ir padangės skaisčiai suliepsnojo.
Ir pasklido po orą dainelė mišra,
Ankstybi ją paukšteliai giedojo.

Suskambėjo ramybė nakties uždvelkta
Ir atbudus visa prigimtis
Rytmetinės maldos prakilmybe šventa
Sužavė man jausmus ir mintis...

Aš budėjau... Darželyj žaliai prieš mane
Droviai augo gležna radasta,
Ir lipšniajam jaunystės savos puikume
Pirmą žiedą gaivino rasa.

Tarsi perlai, žemčiugo brangieji lašai,
Tarsi ašara meilės nuvilta—
Rasos puošia pirmžiedę varsoti dažai,
Aušros švitinio ji apipilta.

It apsvaigusi grožės švelnum dvelsimu
Radasta pynė laimės sapnus,
O žiedlapius vėjelis plezden kvėpimu,
Lyg plastakė mėgina sparnus...

Puiki gele! Pražydus išryto anksti
Nežinai kokia bus dar diena!
Gal užtems daug dar kartų tau saulė skaisti,
Gal audra dar terios neviena...

Ir dabar štai... aplink aromatą skleidi
 Ir visiems gražiai akį kerėji,
 O neįunti, kad žiede jau kirmį glaudi,
 Ir n'išžydus jau vysti, trunėji...
 Pavėžupis 1914.

—:o:—

Juozas Rainis.

DAINIAUS PRAKEIKSMAS.

(Liudvig'o Uhland'o: "Des Seengers Fluch")

Žiløj senovėj buvo didi, augšta pilis.
 Jos atveidis spindėjo per tolimas šalis,
 Net juroj mėlynojoj. Ji soduose skendėj,
 Kurios gyvi šaltiniai orarykšte spindėj.

Gyveno joj karalius, puikybės pilnas vien,
 Kaimynus, žmones smaugė, žiaurėdamas kasdien:
 Jo mintis — tai baisybė, jo žvilgsniai — piktžaibiai,
 Pasakymas — kankynė, o parašas — kraujai.

Pilin šion kartą traukė garbingu du dainiu.
 Viens žydintis jaunuolis, žilu-sidabriniu
 Kits plauku — raitas jojo su kankliais ant peties,
 Šaunus jaunuolis žengė prie žirgo iš šalies.

Ir tarė jam senelis: "šiandieną, aš manau,
 Tu dainas pasirinkie skambia gaida, sunau!
 Te skausmas ir linksmybė balse prakilniai sklis!
 Gal atsileis karaliaus žiauri akmens širdis!"

Augštoj kolumnų salėj štai stovi du draugu.
 Karalius, karalienė jau sostuose abu:
 Grėžnus jisai, bet baisiai, tart kruvina žara
 Lipšni ji ir maloni, it rytmečio aušra.

Senelis tad užgauna stebuklingas stygas
 Ir sukelia aplinkui garsų dimnas bangas...
 Ir dangiškai išsklinda ore, kilti giesmė—
 Jaunuolio balsas, kankliai susipina gražmėj.

Dainuoja jiedu meilę, palaimintus laikus,
Liuosybės, žmoniškumo, tiesos šviesius takus...
Dainuoja vis'kas augšta, kas skaidrina mintis,
Dainuoja kas prakilnu, kas grynina širdis...

Karaltarniai aplinkui jų klausosi rimtai,
Išdide, žiaurus buvę dabar bestov šventai...
Pravirko karalienė iš džiaugsmo ir mąsties...
Ir numetė ji dainiam radastą nuo kruties.

“Jūs valdinius tvirkinat, viliojat žmoną man!”
Surink, sušunk karalius ir, širzdamas jaunam!
Jis dainiui kardu veria krutinę piktume,—
Ir jau ne dainos, — kraujas paplunk iš jos versme.

Tarp viesulai suužus, augštumų bėg minia;
Senelis draugą globia, numirusį skausme,
Į apsiaustą jį supa, ant žirgo užsodin ,
Ir žirgą greit bevezdams iš rumų ein šalin .

Bet žingsnį dar sulaiko prieš marmuro vartus.
Ten savo brangenybę, širdies garsų turtus
Be pagailos jis žudo, sudauždamas kanklius...
Ir prakeiksmu suskrodžia pilies dausas, cielius:

“Prakeikta buk nuo šiandie, išdidusi pilie!
“Te tau malonios dienos, styga garsų neliej!
“Te aimanos, dejonės vien skamb rauda gyva,
“Kol kerštas nepaversiąs tave šiukšlių kruva!

Deja ir jums, jūs sodai, gegužės puikume!
“Lemiu jums greita myrį visam jo baisume:
“Viskas nuvys, šaltinių gyva versmė išdžius,
“Į dyklaukį pavirtus grožybė jusų žus!

“Deja ir tau, žmogžudi, tu prakeiksme dainų!
“Veltui ženklai aplinkui ant sienų kruvinų,
“Nes tavo vardas amžiams į užmirštį nuvyks,
“It merdėjimo šauksmas, tuščiam ore išnyks!..

Ka nulemė senelis, išklausė to dangus!
Pilis griuvėsiuos riogso, visur nykums sunkus!
Dar likusi kolumna, tart aidas praeities,
Ir ta jau kaip bematant ant žemės išsities..

Aplinkui vieton sodų, žydėjusių jaunai,
Tik tyrai be gyvybės, išdžiuvę smiltynai...
Karaliaus vardo nemen nei dainos, nei knyga—
Prakeiktas dainiaus žlugo po užmiršties banga.
VIII—1915.

—————:o:—————

J. Baniulis.

JAUNIKIAI.

Jonas Plerpa sėdi ant kresės ir, nepertraukdamas minties siulo, galvoja apie Marę Papliupiutę. Tokia merga jam kaip tik ir tiktų... Kas iš tų lėlių, kurios, apsitepusios veidus raudonais ir baltais milteliais, švaistosi po gatves, po šokių sales, dažnai važinėja į teatrus ir visokias vietas, į kurias jis tėra buvęs vos kelis kartus arba nei karto. Ir kam jam žinoti apie tokias vietas, kuriose jis jokio smagumo sau neranda? Užtenka jam ir to, kad kiti retkarčiais apie jas papasakoja. Ot visai kas kita kai nueini į smuklę arba į krautuvę, kur ateina daug pažįstamų ir įdomiausių žinių papasakoja!

Šiandien, grįždamas iš darbo, Plerpa užėjo krautuvėn mėsos ir dar kaikurių kitokių valgomų daiktų nusipirkti. Besirengiant jam išeiti iš krautuvės, atėjo jo geras pažįstamas, su kuriuo nekartą jis atvirai pasikalbėjo apie Marę Papliupiutę. Ne su visais gi kalbėsi atvirai apie tokius dalykus... Ne visiems galima yra atidengti savo širdies paslaptis... Tas trumpas pasakymas, kad Marė šimet daugiau, negu kitais metais, galvoja apie ištekėjimą už vyro, taip užinteresavo Plerpą, kad jis nieku būdu nenusikrato minties, kuri, kai kipšas, gundo jį šį vakarą pas ją nueiti ir jau atvirai jos užklausti, ar ji norėtų būti jo pačia. Šventės jau nebetoli!...

— Nei kiek aš neabejoju, kad ji sutiks už manęs tekėti! — tarė Plerpa pusiaulupomis ir linksmi nusišypsojo.

Pakilo Plerpa nuo kresės, priėjo prie komodos, atsi-
grįžo atgal, idant persitikrinti, ar kartais kas nemato, ir
nedrąsiai pasižiūrėjo į veidrodį... Ne, jis dar nėra taip la-
bai senas; bent ne taip senas, kaip apie jį mano pusber-
niai ir jo šeiminkė. Bet šeiminkė tiktai erzina jį, ra-
mina jis pats save. Tos kelios raukšlės ant veidų ir kak-
tos, tai ne senatvės ženklai! Ne, ne! Atsirado jos kaž-
kaip, kaž-kada ir velniai žino nuo ko!... Dar kartą Plerpa
priėjo prie komodos, prikišo veidą prie pat veidrodžio,
kad geriau galėtų matyti. Norėdamos padaryti veidą
linksma ir malonų, taip keistai išsišiepė, bet vis delto
nutarė, kad dar jis nėra taip senas... Taip, toli dar jam
ligi Matuzelio metų! Plerpa linksmai prasijuokė.

— “Bet vistiek jau laikas būtų apsivesti”, — tarė
Plerpa pats sau. “Dar ko gero visos pažįstamos mergos
ištekęs už vyrų ir tada daryk ką nedarąs... Tos pliuškės
jaunosios gi už manęs neis. O jeigu kuri nors ir eitų, tai
kasžin ar ilgai ji su manim gyventų?... Pagyventų gal
kokį pusmetį, daugiausia tai metus, praleistų mano sutau-
pytus skatikus ir pašvilptų pasibrukus andarokus”, —
mąstė Plerpa sėsdamos ant lovos. — “Geriau vesiu Marę”.

Nežinia kaip ilgai dar Plerpa būtų mąstęs apie Pap-
liupiutę, bet tuo tarpu kažin kas smarkiai pabeldė į duris.

— Kad tave šimts... tai Kerėpla! — sušuko Plerpa.
— Aš pažįstu jo kumštį: kai jis duoda į duris, tai net lan-
gai barška.

Šeiminkė atidarė duris, pro kurias nerangiai, į vi-
sas puses subiuodamas ir linguodamas įėjo vidun Juozas
Kerėpla, geriausias Plerpos draugas, nebejaunas, kaip ir
Plerpa, šviesiaplaukis ir su apkirptais usais vaikinas.

— Kad tave vanagai, gaspadin, kai tu mane nustebi-
nai! Aš maniau, jog pas jus vestuvės, kad taip pasirengus!

— Nutilk geriau nepliauškęs niekų. Kur tu matei,
kad kas per atventus keltų vestuves, nejau tik liuteronai
ir žydai?

— Bet vistiek tu dabar kitaip išrodai, negu pirmiau.
Gal kur važiuosi?

— Nevažiuosiu, bet pėkščia nueisiu. Pereitą mėnesį, žinai, per tas prakalbas prisirašiau prie moterų draugijos — Moterų Kliubo — ir eisiu į susirinkimą.

— Ka, ka, ka! Tai gaspadinė prisirašei prie to Bobų Kliubo... Ka, ka, ka! — juokėsi Kerėpla.

Šeimininkė susiraukė ir su piktumu pasakė:

— Toki durniai, kaip jūs, neišmano, kas yra gera ir naudinga!

Nors Kerėplai tas šeimininkės taikomas jin komplimentas ir nepatiko, tečiau jis delto neišižeidė. Šyptelėjo, numojo ranka, lyg norėdamas pasakyti, kad jis nemato jokios naudos iš tokio, anot jo, Bobų Kliubo, ir paklausė:

— Kur gi jūsų Jonelis?

— Savo kambaryj, — atsakė jam trumpai šeimininkė.

Kerėpla nuėjo pas Plerpą, kuris gulėjo skersai lova, klausėsi, kaip jo draugas susibarė su jo šeimininke delei kokio ten bobų kliubo ir juokėsi žiurėdamas tai į pajuodusias nuo dumų ir dulkių lubas, tai į kalendorių, kuris kojų gale ant sienos kabojo. Kalendoriaus paveikslas perstatė pusnuogę merginą, kuri guli išsitiesus ant sofos. Tą kalendorių jam įteikė, kaip dovaną, krautuvninkas, pas kurį jis perka įvairius pasidabinimui reikalingus daiktus.

— Ir vėl tu, vanage, žiuri į tą mergą, — tarė Kerėpla, įeidamas Plerpos kambarin. — Ji visai nepanaši į tavo Marę Papliupiutę. Geriau pasikabintum ten saviškės paveikslą.

— Sveikas Juozelį!... Kad neturiu, — atsakė truputį sumišęs Plerpa.

— Jeigu turėtum, ar pasikabintum?

— Ne.

— Delko?

— Pastatyčiau ant komodos... Bet, žinai, man ta merga patinka.

— Kokia merga? Marė? — paklausė Kerėpla.

— Ta merga, ką ant kalendoriaus nupiešta.

— Tau visos mergos patinka, kurios turi, kaip pri-

pustos puslės, veidus, dvi akis, tarp akių nosį, po panosę lupas, po lupomis užsiritusi į viršų smakrą, o ypač tokios sudribusios, kaip pelų maišas.

Plerpa užsimastė ant valandėlės.

— Ką, ar neteisybė? — paklausė Kerėpla.

— Teisybė ir neteisybė. Marė Papliupiutė nėra nei sudribus, nei su užsiritusiu į viršų smakru, bet dikta, sveika merga. Tokias mergas tai aš ir myliu. Ji ne tokia išdžiuvėlė, kaip taviškė.

Abudu nutilo. Juozas Kerėpla išsitraukė iš vienos kišenės pypkį, iš kitos tabaką Tip-Top, pagarsėjusį savo stiprumu, prisikimšo jį ir užsirukė. Pirmas paleistas į kambarį dumų kamuolys išrodė, kaip mažas baltas debesėlis, kuris valandėlę sukosi aplink Kerėplos galvą, o Kerėplai pustelėjus išsisklaidė, pasidarė skystesnis ir pagaliuos visai išnyko, tarytum jo nei nebuvo. Kerėpla išleido iš burnos antrą dumų kamuolį, atsiduso ir, žiurėdamas į nykstančius iš akių dumus, tarė:

— Ir mus, Jonai, toks pat likimas laukia! Ir mudu taip, kaip tie dumai išnyksime, jeigu nepaliksime įpėdinių!

— Neišnyksime! — užprotestavo Plerpa.

— Neišnyksime? Kaip gi ne?...

— Apsivesime ir neišnyksime, — paaiškino Plerpa.

— Lengva pasakyti, ale sunku padaryti. Kur tu rasi tokią mergą, kuri norėtų už tavęs tekėti?... Dar gera boba neitų, — kalbėjo Kerėpla, norėdamas paerzinti savo draugą.

Plerpa nusiminė. Ištikrųjų gal ir nenorėtų eiti už jo nei viena merga; gal jis ne toks, kaip kiti. Kiti vaikinai turi po keletą pažįstamų mergų, tankiai jas aplanko, pavaišina alumi, vynu, saldainiais, pakalbina jas, pajuokina, pakibina, moka joms įtikti, bet jam kaip tik tų gerų pusių ir truksta. Štai, kad ir Marė. Ji norėtų, kad jis pas ją atsilankytų, pakibintų, pajuokintų, ale jis vis kasžin delko nedrįsta tankiai pas ją nueiti, o kai nueina, tai nesuranda prajuokinimui tinkamų žodžių ir nemoka pakibinti. Kad taip pabandžius?...

— Kokį biesą tu ten taip galvoji, kad net nosį ant kelių pasidėjei?! — pradėjo vėl Kerėpla ir suardė beužsimezgančius Plerpos plenus.

Plerpa pradėjo aiškinti savo draugui Kerėplai, kad ateityje nuėjus pas mergas reikia kitaip elgtis, negu kad ligi šiol. Nereikia esą nuėjus į tokius namus, kur yra mergų, užsiimti perdaug su tų namų šeimininkais arba vaikinais, nereikia su jais įsileisti į ilgus pasikalbėjimus, nes mergos vyrų reikalų nesupranta ir joms visai neįdomu klausytis, kaip vyrai kalbasi apie savo darbus arba pasakoja, ką nuo savo pažįstamų girdėjo karčiamoje. Mergoms reikia apie kitą ką papasakoti.

— Na apie ką gi, daleiskime, tu patartum joms papasakoti?

— Aš ir pats gerai dar nežinau, dar reikia pagalvoti... Reikės kitų pasiklausti.

— Tai tau ir galvočius! Galvoja net nosį ant kelių pasidėjęs, o nesugalvoja nei to, ką galėtų ir mergoms papasakoti! Kol kiti tau suteiks patarimų, duos gerą rodą, tai tu, brolau, greičiau pastipsi... Taip sakant, bus kaput! Tu paklausk manęs, jeigu pats nežinai, aš tave pamokyčiau, suteiksiu tau kuogeriausių nurodymų tame reikale. Mergos, žinai, tai ožkos, kurios kalbų apie svarbesnius dalykus neklauso. Joms niekus tauzyk, tai jos klausys ne tik su ausimis, akimis, bet ir su burna. Papasakok tu joms, daleiskime, apie tokius čebatus, su kuriais vaikinai į vieną valandą iš tolimo krašto parkeliavo pas savo mylimąją... Kaip jis ją maloniai apkabino, saldžiai pabučiavo, kaip jai pripasakojo meilių žodelių apie busiantį laimingą gyvenimą, kaip jis ją mylės ir gerbs — ot, tada ir mergos klausys.

Ištikrųjų, Jonas Plerpa klausėsi ne tik su ausimis, akimis, burna, bet ir su nosim, kuri, rodos, dar labiau sulinko ir plačiau išsiplėtė. Plerpos nosis, rodos, gaudyte gaudė kiekvieną Kerėplos žodį.

— Arba papasakok tu joms, — tęsė Kerėpla, — kaip

vienas jaunas karalaitis, su dideliu kardu, tokiu, kaip geras kuolas, nužudė baisų smaką, kuris stovėjo prie kalno urvo ir nieko neleido įeiti į vidų. Karalaitis, įėjęs į vidų, rado ten gražų palocių, kuriame gyveno jauna ir graži karalaitė. Ta karalaitė buvo taip graži, kad jaunasis karalaitis sustingo ir nei žodžio negalėjo ištarti. Karalaitė gi užklausė jo: "Kuo galėsiu atlyginti Jums už Jusų drąsą ir didvyriškumą?" Tuo tarpu karalaitis atsipeikėjo, paėmė ją už rankos, išvedė laukan, užsodino ant arklio, su kuriuo buvo atjojęs ir parsigabeno į savo palocių. Ten jis su ja apsivedė ir laimingai per visą savo amžių gyveno.

Kerėpla nutilo. Mąstė jis apie tai, jog šiadien nėra nei tokių, smakų, nei palocių, nei gražių karalaičių. Ir šiadien yra visokių žmonių, bet jie ne toki, kaip seniau kad budavo. Velnias žino, delko tas gyvenimas taip persimainė, delko jis kitokis pasidarė? Gyvena dabar žmogus ir nežino, ko gero susilauks. Kaip tai puiku būtų, jei žmogus galėtų žinoti, kas ateityje jo laukia.

Laikrodė rodė, jog jau baigiasi vienuolikta valanda. Laikas nejučiomis prabėgo ir jau metas eit gulti. Rengėsi juodu juk aplankyti savo merginas, kurios vienuose namuose gyveno, vienok dabar jau bus pervėlu. Kaltas už tai Plerpa, kuris pradėjo interesuotis ne pačiomis merginomis, bet kaip įgyti jų prielankumą. Kad jį šimtas vanagų sulestų! — mąstė Kerėpla pasižiūrėjęs į laikrodį.

Jonas Plerpa jau kelintą kartą nusižiovavo. Paskutinį kartą žiovaudamas taip plačiai prasižiojo, kad net gerklės galas su mažuoju liežuvėliu buvo aiškiai matytis. Kerėpla įbedė akis į Plerpos gerklės galą ir be jokio tikslo pažiūrėjo, pastebėdamas:

— Alu tu, brolau, taip plačiai prasižioji, kad net tavo kulnįs per gerklę matosi.

— Noriu miego, — tarė Plerpa.

— Tai ir negausi šį vakarą pamatyti Marės Papliuputės.

— Nematysi nei tu savo Juzės Tereškaitės.

Kerėpla atsikėlė, padavė Plerpai ranką, draugiškai paspaudė, pasakė, jog kitą subatvakarį butinai juodu turi nueiti pas savo mergas, kurios jų ir šį vakarą laukė, ir išėjo.

—:o:—

Mikas Petrauskas.

Iš dailės filosofijos.

XIII.

Įsivaizdinkime sau pragarą su visais ten galimais apsireiškimais, kurie tam užvardijimui tiktų: tai dabar visi Europos žmonės dar yra tik tokio pragaro priemenės įėjė. Visa dabartinė diuomenė rodos tik taip ir stengiasi elgtis, kad pridarius daugiau siai žudysčių. Tokis abelnas žmonių padėjimas padaro juos visai nepaisančiais mirties, nes jam gyvenimas yra tiek kartus ir tiek jį įbaidęs apie geresnę ateitį, kad jis lengva mintimi eina kitų žudyti ar patsai žuti; taip pasidarė — mano jis — neatiduodamas sau jokios iš gyvenimo atskaitos. Likę gal jautresnieji, tiek vėl dorosis tokiu gyvenimu, kur būtų galima turėti vienodas nuolatinis ramumas, kaip kad yra vienuolynuose. Ten eis kas turės turtą — su turtu, kas turės dar kokią pajiegą, su pajiega, ir bažnyčios kils. Žinoma, kad žmonių kekiry-kekirai yra jau nelaimingų dar karei esant, o karei pasibaigus, kuomet žmogus turės laiko apgalvot praeitį, jam dar pasidarys sunkiau pakelt sulauktasai vargas, ir toki žmonės, kaip ligoniai, kaip kaliniai, greit susierzina delei savo jau įerzintų dirksnių ir žmonija delei to labai sumoterėja. Kol žmogus pilnai sveikas, tai jis ramus, nepykstas, nesielvartaujantis be gilių priežasčių, — esantis vyriškumo veikmėje, tai yra — stipradvasis.

Delei pasitaikiusių pasaulinių nelaimių žmonės daugiausiai pradeda verkt, silpnėt, nepasitikėt savimi ir pradeda laukt kokių tai stebuklingų malonių, maldaut augštybių užtarimo ir meilės. Žmonės, delei visokių baisių atsitikimų, savo vaidentuvėj pradeda jieškoti ko nors nepaprasto, virš gamtiško, atsiduoda ypatingiems geiduliam, kurie darosi labai vienpusiai ir gimsta mistiškoji meilė išsvajotam augštesniam, slaptam pasauliui, ir žmogus darosi tokiu, kad nenori ar neužsiganėdina paprastuoju bandymu ir tirinėjimu. Dailė, o ypač muzika daugiausiai mėgsta tą, kas

yra neapčiuopiama, kaip ji nesivartytų ar vartoma nebutų, kokiais įrankiais garsų bangos nebutų sukkeliamos — ji vis eina svajonių sritin. Tegul bus muzika išprodukuota vien tik keno nors smagenimis, ar kad ji bus jungta su liaudimi, panaudojant muzikalin modelin liaudies motyvą — ji visgi ištikrųjų eis vienon ir ton pačion vieton, jei ji tik tikrai bus prasmėje muzikos, svajonių pasaulio dausosna.

Buvo, yra ir bus pažiūrų į dailę, o ypač muziką, visokeriopų; vieni nori, kad dailė būtų del dailės, kiti kad dailė tarnautų tik kokiam nors pasirinktam tikslui, kiti — kad padarius ją naudinga kešeniui, o kiti — kad pilvui. Pastarųjų dviejų skaičius plačiausias ir ypač vienos eina per visus sluogsnius. Ir nesenas tai laikas, kad kaip ir idejos žmogus rašė: “klausiau dainų — klausiau, o pilvas vis gurguluoja ir valgyt norisi”. Nepriseina ir neprivalu į tai atsakinėt. Didžiausia gyvybė pasaulyje duodama pasidėkavojant saulei, bet jeigu kas prieš saulės atokaitą gulės ir nieko nedarys, tai valgyt vis tiek norės, o juk saulė, rodos, viską gamina, taip kaip ir viską sotina. Vienok toji visa maišatiene daro savo įtekme į dailininkus ir jie virsta tai vienon, tai antron pusėn daugiau, pameta tą lygsvarą, kurią reikėtų turėt, norint tobulint žmonių sielas.

Žmonių išsivystymas ar besiskleidžianti žmonėse kokia nors ideja veikia ir į dailę. Iš visų — į dailę veikia daugiausiai tikėjimas. Iki krikščioniškosios eros visi tikėjimai, kurie tik buvo — buvo pasižymėję vietiniais pobūdžiais, vietinių reikalų ginimu ir prižiūrėjimu, buvo savastimi skyrių ar tautinių šeimynų. Ap-sireiškus krikščioniškajai tikybai, sulig jos pamatinių dėsnių, turėjo but visa vietinė tikyba, šaukianti visą žmoniją prie išganymo. Tas atsiliepė į dailę, ir pradėta statyt dideliausios bažnyčios, kad, rodos, norinčios visus žmones sutalpint. Pradėta muzikų rašyt platūs veikalai iš penkių dalių, mišiomis vadinami, o po to jau visokios oratorijos ir net šventi lošimai. Kad jau, tolesniai, toj tikyba kaip ir pradėjo krypt iš savo pamatinių dėsnių, užtaraudama ar smerkdama kokią tautą ar šalį — mažų pamažu prasidėjo neprigulminga niekam kaip tik mokslui visokeriopas bandymas ir jieskojimas gamtos slėpinių, — pradėjo augti kiti rumai, muzejai ir atsirado opera, o po to symfonija. Dabar prieš mus stovi dar naujos pasaulinės idejos, idejos tik ką užgimusios argu atsigimusios po kitu pavidalu, norinčios jau turēt ne oroliją, bet draugiją — tos idejos turės sutvert pasaulyje grandioziškus dalykus, ypač kaskart prie besivystančios technikos ir besitobulinant žmonių protams. Reikia tiketis, kad naujos minties žmonės statys dievnamius tokius, kur bus pilna švie-

ses, kad toji šviesa veiks ne sugraudinimui ar aptamsinimui žmogaus ir taip gana nuvargintos sielos, bet ta šviesa pluoštais kris ant žmonių raminančių ir džiauginančių savo skaistumu. Kils dailė, garbinanti žmogaus širdies prakilnumą, muzika pasižims grandioziškumu, pločiu, aiškumu, tobula dailiosios išraiškos formomis. Bet žmogaus mintis nesustos ir vėl jieskos tobulybės ir naujų pasviečių.

:o:

P. Norkus.

Šiaurės šviesos.

(Stebėtini gamtos apsireiškimai.)

Tolimoje šiaurėje ar pietuose yra poleriškosios šalys, nekurias jų dar žmogaus koja tik kartą palytėjo ir gal dar negreitai daugiau palytės. Tose šalyse viešpatauja amžinas šaltis; per ištisus metus tenai ledas apklojęs žemę, ir tik viduvasarį ledas iš viršaus patirpsta ir tai tik ant trumpo laiko. Daugelis drąsuočių bandė keliaut į tas amžino ledo šalis, kad dasigauti lig tų vietų, kurios nejuda, kuomet visos kitos ant žemės vietos kasdien apsisuka apie jas. Tų nejudančių vietų yra nedaug, tik dvi — tai žemės ašies galai, kuriuos paprastai vadina šiaurės ir pietų poliais. Ligi šiol dar tik vienas keliauninkas Piri, kaip jis gyrėsi, esąs pasiekęs šiaurinį žemgalį arba polių, daugelis gi kitų keliauninkų buvo netoli tos vietos, o daugeliui už savo tokį drasumą prireikėjo apmokėti savo gyvasčia. Mat labai sunku kovoti su amžinuoju šalčiu.

Tose šalyse, tai yra ant šiaurinio žemgalio tuose mėnesiuose, kada pas mus buvo vasara, saulė visai nenusileidžia, nors ji ir nepakyla augštai ant dangaus. Žiemą gi tenai per kokias šimtą dienų saulė visai neužteka. Kodel taip yra, mes nekalbėsime, — skaitytojus prašysime kreiptis prie fyziškosios geografijos. Mums rupi tik vienas stebėtinai gražus gamtos apsireiškimas, kurį gana dažnai galima pastebėti laike ilgų šiaurinių naktų. Tas apsireiškimas — tai šiaurės šviesa. Ją galima matyti šiaurinėje Rusijoje, Amerikos šiauriuose, taip-pat Švedijoje ir Norvegijoje. Labai retai šiaurės šviesą tenka matyt vidutiniškoje žemės juostoje. Bet niekur nebuva taip dažnai ir taip gražios šiaurės šviesos, kaip šiauriuose laike ilgosios nakties.

Labai daili regykla buva matoma laike šiaurinės šviesos. Ant dangaus šiauriniame krašte pasirodo nedidelė šviesa, rodosi

tartum aušra. Ta šviesa pasirodo augštai už debesų, ir vis ta šviesa pradeda žibėti labyn. Aiškiai apsireiškia šviesos lankas plačiai išsiskleidęs ties žeme. Tas šviesos lankas žiba, ir jo šviesa vis darosi didesnė, nors žvaigždžių neužtemdo; žvaigždės vis tiek buvo matomos per tą šviesą. Šviesa ant dangaus žvilga, mainosi tartum liepsna vėjo siubuojama. Kartais augščiau pirmojo lanko pasirodo antras lankas, trečias ir t. t. Kartais atsitinka, kad šiaurės šviesa apima didelę dangaus dalį ir buna matoma toli į pietus. Kartais gi ties pirmuoju šviesos lankų pasirodo daugelis kaip ir langučių, per kuriuos išsiveržia šviesos spinduliai, kurie dasiekia net pusę dangaus. Kaip kada pasirodo ir du sulenkti šviesūs stulpai, kurie augštai sueina su vienas kitu ir parodo tartum triumfališka arka. Pasitaiko ir taip, kad spinduliai susitelkia į eilę, susiriečia ir išsiskečia, tartum kokia milžiniška juosta.

Žvilganti lankai buvo matomi nekuri laiką, paskui iš jų staiga pradėda išeiti raudoni, mėlyni, žali ir geltoni spinduliai. Šie spinduliai išeina sriovėmis ir sueina kruvon augštai ant dangaus stačiai ties žiurėtojo galva. Šviesa spindi įvairiausiomis spalvomis ir kiekvieną minutą keičia savo išveiždą: žvilgantį lankai banguoja ir raitosi, lankų galai iš kart buvo kaip ir įsirišę į žemę, paskui pakyla augštyn. Pati gi šviesa tai pradeda temti, tai vėl labiau sužiba, spinduliai darosi tai ilgesni, tai trumpesni, ant galo jie dar smarkiai sužiba ir pradeda gest — jie vis nyksta labyn ir labyn. Dangus temsta ir šviesos lankai nyksta. Už nekurio laiko viskas užtemsta, rodos kad ir šiaurės šviesos nebuvo.

Visas šiaurių šviesas dalina į dvi pamatines rūšis, — tai yra į ramias šviesas, ir į šviesas, kurios greit keičiasi. Prie ramųjų šviesų priskaito tas, kurios per nekuri laiką nesikeičia ir turi maž-daug vienoda žvilgėsi. Šias šviesas dar dalina į tris rūšis pagal jų formų: 1) Nedidelė šiauriuose šviesa be jokios formos. 2) Stipresnės šviesos sudarančios kaip ir debesėlius ir kilančios augštyn dangun. 3) Šviesūs lankai su aiškiai apsireiškusiais kraštais, kurių galai remiasi į horizonto liniją ir kurios išstovi ant dangaus kelias valandas, o kartais net ir kelias dienas.

Antrąją dalį taip-pat dalina į tris skyrius: 1) šviesos lankai susidedanti iš nevienodų spindulių ir su neaiškiu viršutiniu lanko kraštu. Šie lankai išrodo sudėti kaip ir iš spindulėlių perpendekuleriškų lanko ilgiui; šie lankai dar iš savęs išleidžia šviesius spindulius (spinduluota šiaurės šviesa). 5) Netoli vienas kito paskiri spinduliai, kurie kartais sueina į vieną ir padaro ratą —

tai šiaurinės šviesos vainikas. 6) Šviesios ant dangaus juostos susidedančios kaip ir iš supintų įvairaus šviesumo spindulių; kartais tokios juostos susiraito ir tada išrodo lyg uždangalas ant durų ar langų — tai viena iš dailiausių šiaurės šviesų.

Apskritai imant šiaurės šviesa daugiausia buvo geltona, bet kada ta šviesa keičiasi, tai buvo matomos raudona ir žalia, ir rečiau mėlyna. Pasilaiko ir taip, kad geltonos šviesos visai nebuna matyti, taip bent nebuvo matoma geltona spalva per vieną labai didelį šiaurės šviesa 23 sausio 1872 metuose, kuomet veik viena šiaurinė dangaus pusė buvo apdengta tamsiai raudona spalva.

Vietos didumas, iš kurios galima matyti vieną ir tą pačią šiaurės šviesą buvo gana įvairus; kartais iš vienos vietos galima matyti dailią šviesą, o už kokio šimto verstų jau negalima nieko pastebėti. Kituose atsitikimuose matymo vieta buvo gana plati. Taip šiaurės šviesa buvusi 23 sausio 1872 m. buvo matoma visoje Europoje, beveik visoje Azijoje, ant Atlantikos, šiaurinėje Amerikoje ir net šiaurinėje Afrikoje. Tose pat valandose, kuomet matė šviesą šiauriuose, buvo matomos šviesos ir pietuose, taip jau didelės kaip ir šiauriuose. Reikia atkreipti dėmesį, kad diena ant vienos žemės pusės nedavė gerai matyti tą šviesą, ir kad beveik visur kur tik buvo naktis, buvo matoma ta šviesa. Todėl mes drąsiai galime sakyti, kad tuomet visas žemės kamuolis, išskyrus siaurą juostą ties ekvatoriumi, buvo apsiaustas šiaurės šviesa.

Iš ko tos šviesos paeina, dar nėra galutinai mokslo patirta. Vieną tik žino be jokios abejonės, kad šiaurės šviesa tai elektros apsireiškimas. Tas šviesas labai daug išaiškino ponas Lemstermas savo bandymais. Lemstermas pabudavojo štai kokią prietaisą: paėmė ilgą vielą ir susuko į didelę sprenziną kaip kad laikrodėlių sprenziną. Prie tos vielos per kiekvieną pusę metro prinitavo ilgas vinis aštrumu augštin. Tą visą prietaisą jis užgabelavo ant vieno kalnelio Laplandijoje ir padėjo taip, kad viela niekur nesijungtų su žeme, tai yra jis ją padėjo ant tam tikrų izoliuotų (elektra neperleidžiančių) padėklų. Ta sprenzina užėmė apie 364 ketvirtainius metrus, ir jos galas su pagalba kitos vielos buvo sujungtos toli pakalnėje su žeme. Tada iš pakalnės žiurint ties ta sprenziną buvo matomos masos švieselės kaip ir šiaurės šviesos, net buvo matomi kartais spalvuoti spinduliai. Buvo bandyta vielos galą kuris jungė tą prietaisą su žeme, sujungti su elektriška mašina, — tuomet tos šviesos labiau šviesdavo. Iš to mes galime daleisti, kad elektriškos žemės sriovės ir išaukia šiaurės šviesą. Vienok visgi nėra dar galutinai prirodyta ir

daugelis mokslinių ši klausimą tirinėja ir gal neužilgo viskas bus aišku kaip diena.

Nuo Redakcijos. Lietuvoje šiaurės šviesa buna matyti beveik kas metai, tik labai silpnai ir retai— per žiemą kokį vieną kartą. Bet kada buda matyti paeiliui kelias naktis ir gana aiškiai. Davatkos tuomet ima kalbėti, kad bus “vainos” ar kokia “pavietrė.”

—:o:—

Vyt. Steponaitis.

Iš tautinio Kaukazo tautų judėjimo.

Kaukazas apgyventas daugumos mažų tautų, kurių tarpe daugiausia galima rasti armėnų, gruzinų ir totorių. Tų tautų tarpe jau iš senesnių laikų išgyvavo tautiniai kivirčiai, tautinės idėjos priedanga vedami, ir labiausia minėtų trijų tautų tarpe apsireiškusieji. Kiekviena tautų stengiasi ryškiau apsireikšti visuose apsireikšimuose, atsitikimuose. Pereito šimtmečio pabaiga ir šiojo pradžia pasižymėjo tautiniu mažų tautelių upo pakylimu, taip jų tautiniu susipratimu. Ir čia mes susiduriame su vienu gal nemalonių faktų, kuris dėl savitų aiškinimų, tikrųjų norų, geidimų maskavimu, tautinės idėjos priedanga slepiamas, verčia kaip tai pesimistiniai žiūrėti į visą tautinio atgimimo judėjimą. Tai tas, kad šalims ar kruvoje gyvenančių tautų tarpe prasideda savytarpinė kova, laike kurios vartojama įvairios kartais netgi pusėtinai nešvarios priemonės. Iš šalies žiūrint galima išnešti tą nuomonę, kad tautinis atgijimas yra kas tai negero, ir tautiniai-kultūrinio apsisprendimo noras yra nemaža piktis. Bet tikrumoje ne taip jau viskas bloga, ypač toji mintis turės išdilti, jeigu pasirausti tikrose tautinių nesusipratimų priežastyse. Neliesiu tojo klausimo visoje jo pilnumoje, o kalbėsiu prisitaikinant prie Kaukazo ribų, bet pamatinės čia išreikštosios mintys daug kame pritiks ir mūsų kraštui.

Prie tautinių Kaukazo tautų nesusipratimų nemaža prisidėjo ir rusų valdžios politika, ir ekonominių faktorių pasiskirstymas. Taip žemės ukiu labiausia užsiėmę gruzinai ir totoriai, o prekybapramone — rusai ir armėnai. Kiekviena tautų stengiasi kuodaugiausia užimti valdininkų vietų, kad tuo budu daugiau dalyvavus kultūriniame ir administratyviame krašto veikime. Tai vis bus bendri faktai. Preisime prie konkretumų. Tuo klausimu geros medžiagos suteikia Kara-Murza (“Russkija Viedomosti”

numeriuose tilpusiuose straipsniuose, mintimis kurių ir naudojau-
si šiam laiškui).

Taigi preinant prie konkrečių faktų sustosime prie armėnų-
gruzinų kivirčių Tifliso mieste, ir armėnų-turkų Bakų mieste.
Tiedu miestu parinkta todėl, kad juose aršiausia ir aiškiausia
apsireiškė toji tautinė kova ir todėl, kad tai du didžiausi Kauka-
zo miestai, ir du svarbiausi kultūros centrai.

Iš pradžių išrodys bent kiek keista tarus, kad armėnų-gru-
sinų kivirčiai Tifliso mieste ypač ir veik išimtinai apsireiškia
miesto savivaldymo ribose. Pažiūrėsime į tuos miestinius ar-
mėnų-gruzinų kivirčius tautinio apsisprendimo idejos žvilg-
sniu. Ar tai tiesa, kad taip suprasti tautiniai interesai gali
privesti prie tautinio antagonizmo, ir tokio santykių aštrumo
kokį galima sutikti Tiflise?

Miesto ukio ir valdymo ribos yra nepaprastai plačios ir daug
ko užima. Tame tarpe tautiniai-kultūriniai interesai tik kraštuku
paliečiami. Jeigu miestų savivaldyba būtų gerai sutvarkyta
ir vaduotusi visų reikalų užganėdijimo principų, tai visuomet būtų
patenkinti ir tautinių grupių reikalavimai. Tojo lengvai ga-
lima pasiekti, jeigu į miesto Dumą ir Tarybą būtų renkama pro-
porcionaliai nuo tautų skaitlingumo. Bet kaip ir visur, taip ir
čia neužtenka vien tik tautinių interesų; jie yra tiek plačiai iš-
plėsti, kad didesnę svarbą turi socialiai ir ekonominiai interesai.
Tiesa, negalima kalbėti apie tautinius interesus visai neguojant
ekonominis, socialius ir kitus. Tautos apsisprendimo geidi-
mas sujungtas ir su tais faktoriais. Bet turi but ir ribos. Jei-
gu matomas tik ekonominis gobšumas, kuomet tautos idejos prie-
danga norima prieti prie kurios nors klesos pagerinimo, tuomet
nesakysime, kad čia bus varomas tautinio apsisprendimo darbas,
bet buržuazijos apsisprendimo, o tai ne tautinis interesas.

Tifliso namų savininkais daugiausia yra armėnai. Į miesto
dumą renkant, balsą turi tik tam tikru rinkimo cenzu naudojan-
tiesi, o kadangi namų savininkai armėnai, tai nuo jų ir priguil
Dumos narių išrinkimas. Kaip sakiau, miesto ukis plačiai išsi-
skėtęs, o kadangi jį varo veik vienos tautos nariai, tai jis fak-
tiniai perėjo į tosios tautos rankas. Socialiai-ekonominis gru-
pavimas supuolė su tautiniu ir identifikuojasi. Tai bekalbant
apie tautinę armėnų-gruzinų varžytinę ir reikia skirti tautinių
nuo ekonominių interesų kovą. Čia mums aišku, kad kovojan-
čios tautinės grupės kovoja už savus ekonominius idealus.
Bet bile jos tvers tautinio atgimimo darbą, bile jose gludi
kultūriniai-tautinio išliuosavimo potencija.

Naudojamas autorius (Kara-Murza) patsai yra armėnas

ir todėl nesistegs pagražinti silpnų ar blogų jų pusių. Kaip minėjau, rinkėjų grupė yra namų savinininkai. Taigi nuo jų rolės toje kovoje prigulės tautinio susipratimo augimas, kultūros, literatūros, kalbos ir kitų tvėrybos įiegų plėtimasis, bujojimas? Sakysime ne, nes ne tuose sluogsniuose paslėpti tikrieji armėnų liaudies interesai bei josios ateitis. Tifliso miesto Dumos išrinktieji nariai daug galėtų padaryti, jeigu žiūrėtų miesto gerumo, tenkintų gyventojų reikalavimus. Iš istorijos žinome, kad tų dviejų tautų nesusipratimai prasidėjo Tiflise, o iš tenai paplito ir toliau krašto apylinkėse, bet visgi retai kur įgavo tokį aštrų atspalvį. Jeigu Tifliso "valdytojai" labiau žiūrėtų liaudies, gyventojų, bet ne savų interesų, tuomet sušvelnėtų tų dviejų tautų santikiai ne tik minimame mieste, bet ir visoje grusinais-armėnais apgyvendintoje vietoje.

Dabartiniu laiku iš 80 Dumos narių 53-54 yra armėnai. O nemažas kitataučių skaičius privalėtų turėti kur kas daugiau savų atstovų. Negalima praeiti tylomis ir pro gruzinus. Jų elgimasis lygus (paralelis) tokiam pat armėnų. Vienų padarytosios klaidos iššaukė kitos pusės pasipriešinimą ir tokias pat klaidas.

Veik panašus vaizdas ir Bakų mieste. Tais pačiais siekiais jame varoma totorių-armėnų kova. Jame dauguma gyventojų totoriai ir prie pirmiau buvusio įstato totoriai galėjo turėti tik pusę Dumos narių skaičiaus. Bet kadangi tasai įstatas kaž kodel paskutiniu laiku nebuvo pritaikomas gyvenime, tai iš 80 narių, veik $\frac{3}{4}$ (apie 60) pateko totorių. Namų savininkai daugumoje yra totoriai ir todėl rupinasi savais interesais. Kas buvo aukščiau pasakojama apie armėnų-grušinų santykius tai pilnai pritinka pakartoti ir šioje vietoje, tik yra kai-kurie skirtumai. Tifliso miesto Duma pasižymi savo sąstatos inteligentingumu. Šiuo žvilgsniu ji užima vieną pirmųjų vietų Rusijoje. Dumos narių tarpe 70-80% yra su augštesniu mokslu. Ir tasai vienoda kaip pas armenus, taip pas gruzinus ir rusus. To negalima pasakyti apie Bakų. Dumos atstovų mokslinis centras žymiai mažesnis ir tasai atsiliepia paties miesto gerumo sutvarkymo. Bakų progresuoja visai mažučiais žingsniais, kas nieku būdu negali pritikti tokiam miestui, kuris turi 300.000 gyventojų.

Miesto Dumon išrinktųjų narių tarpe negalima rasti atsakimojo miesto galvos, ar kitų reikalingų darbininkų. Tasai pasakymas galimas iliustruoti sekančiu faktu. Miestas įsteigė maitinimo skyrių, kurio vedimui, tvarkymui reikalingas sumanus asmuo. Jam skyrė 12 tukstančių metinės algos. Ir jau ant-ras mėnuo baigiasi kaip jieško žmogaus, kuris sutiktų užsiimti

tuo darbu ir vis neranda. Kreipėsi į daugelį žinomų miesto veikėjų, nepaisant tautybės ar politikinių pažiūrų ir vaisiumi visko sulaukė 10 atsisakymų.

Ne nuo mažutės Bakų miesto totorių inteligintijos saujalės prigulės kultūrinis Rusijos totorių kilimas, ypač kuomet toji saujalė tik slepiasi už tautinių idejų, kad pasiekus ekonominio gero.

Tai tokis tų dviejų didžiųjų Kaukazo centrų visuomenis gyvenimas. Nors ir nedžiuginantis vaizdas, bet visgi dėl to neprivalėtų preiti prie pesimistinių išvadų, kuris vyrauja kraštutinių visų tų tautų tautininkų tarpe. Ateities gyvenimas be abėjos sušvelnės, nes gyventojai moka ir pradeda skirti tautinius interesus nuo pseudotautinių.

Odesa 26-VI-16.

—:0:—

A. Rimka.

VISUOMENE IR POLITIKA.

NUO AUTORIAUS.

Gyvename laiku, kuomet nežinome nei dienos nei valandos, kada gali prireikti patiems savo visuomenės reikalais rūpintis ir juos tvarkyti. Tuo tarpu visuomenės tvarkos klausimai, ypač socialės politikos reikalai mūsų literatūroje lig šiol buvo liečiama kuomažiausia. Šiuo rašiniu, todėl, ir noriu skaitytojus suvesti į artimesnę pažintį su visuomenės gyvenimo pamatais, taipgi mesti vieną antrą mintį dėl ateities visuomenio (socialio) sutvarkymo pagrindų. Ne pritarimo jieškau pas skaitytojus kiekvienai išreikštai minčiai, bet noriu duoti šiek tiek medžiagos pagalvoti, pasvarstyti, kad nuosavą nuomonę būtų lengviau išsidirbti.

Rašinys susideda iš 12 paragrafų ir padalintas į 4 pamatinius skyrius: I. Įvedimas arba: visuomenė kaip socialis organizmas; II. Socialė politika ir jos dėsniai; III. Socialės politikos organizacijos pamatai; IV. Bendrieji ir pamatiniai socialės politikos praktikos klausimai.

Šiame rašinyje yra pakliudyta ir plačiau paaiškinta visi klausimai, kurie yra minimi naujai priimtosioms A. L. T. Sandaros programos punkte VI (apie ekonominiai socialius klausimus) a, b, c, d, e, f, g, h, ir i skirsniuose.

Rašinio pabaigoje bus paduota veikalai lietuvių ir svetimose kalbose, iš kurių skaitytojai galės plačiau apie apkalbėtus klausimus patirti.

I. ĮVEDIMAS ARBA VISUOMENĖ KAIP SOCIALIS ORGANIZMAS.

§. I. Žmogaus santikiai su visuomene bei visa žmonija.

Žmogus yra ir turi būti laikomas ne sau daiktu, bet tik dalimi arba nariu viso organizmo — visuomenės. Žmogus — visuomenė — žmonija, — tai trys sąvokos vieno ir to paties turinio. Mes negalime įsivaizdinti žmonijos be atskirų jos narių — žmonių, lygiai kaip atskiras individas — žmogus mums būtų visai nesuprantamas, jeigu neturėtume sąvokos “žmonija.”

Bet tarp žmonijos ir atskirio žmogaus yra dar visa eilė kitų tarpinių organizmų. Kaip pirštas yra dalis žmogaus kūno, taip ir žmogus yra dalis žmonijos. Bet pirštas, savo keliu, yra dalis dar kitos žmogaus kūno dalies, butent — rankos ar kojos. Taip ir žmogus, būdamas žmonijos nariu, yra dar narys mažesnės vienos, butent — visuomenės arba draugijos.

Visuomenės arba draugija nėra joks aiškiai apribotas dalykas. Jeigu mes kalbame apie visuomenės gyvenimą, tai paprastai po tuo žodžiu suprantame gyvenimą visų žmonių, su kuriais mes turime artimesnius ar tolimesnius santykius. Tokioje pat prasmėje kalbame ir apie visuomenės nuomonę. Jeigu kas susilaiko nuo tokio nors pasielgimo dėlto, kad “visuomenė” jį dėlto gali pasmerkti, — arba jeigu mes, norėdami savo tikslus pasiekti, stengiamies “visuomenės nuomonę” savo pusėn palenkti, arba kitus gąsdiname visuomenės nuomonės teismu, — tai tas reiškia, kad mūsų asmeniniai ar grynai individualiai troškimai bei jų išpildymas šiame atsitikime paliečia ir kitų žmonių — visuomenės reikalus, nes kitaip — nereikėtų mums bijoti nei tos visuomenės “nuomonės”, nei jos “teismo.”

Bet visuomenė, nei kaip sąvoka, nei kaip tam tikra žmonių grupė nėra ir negali būti pastovi. Viena atsitikime kalbėdami apie kokį nors pasielgimą ir visuomenės nuomonę mes turime omenyje nuomonę mažne viso pasaulio galvojančių žmonių, o kitame — vien siaurą ratelį artimųjų arba net vien tik giminių. Pavizdžiui, tokios Vokietijos arba Rusijos vyriausybės atstovai beveik visuomet turėjo germanizatoriškų arba rusifikatoriškų tikslų ir jų tarpe beveik niekuomet netruko ne tokių, kurie žiauriausiomis priemonėmis pavergtąsias tautas geidė išnaukinti. Labai dažnai jie turėjo tam ir valios ligvalei ir pajėgų. Vienok jeigu to nedaryta, tai tik atsižvelgiant į “visuomenės nuomonę”, kuri šiuo žygiu buvo ne kas daugiau, kaip viso pasaulio galvojantis žmonės — jų organizacijos, spauda ir t.t. Kitame vėl atsitikime jaunas, stiprus, bet išdykęs sodžiaus vaikiną dažnai

netikusiai arba net ir nedoriai pasielgtų santikiuose su silpnėsiais už save, k. a. vaikais, seniais, moterimis. Jis turi ligvalei jėgų, o proga dažnai taip pasitaiko, kad nereikia bijoti nei teismo, nei keršto. Bet jis susilaiko atsimindamas vien, kad paskui “visi juoksis” arba “visi apkalbės”. Ir čia jisai bijo taipgi “visuomenės” arba jos “nuomonės”, nors vieno sodžiaus “visuomenės nuomonės” visai, rodos negalima lyginti su pasaulio visuomenės nuomone. Vienok turinyje mažo sodžiaus visuomenė yra lygi viso pasaulio visuomenei; skirtumas yra tik kiekybėje, ne kokybėje.

Čia aiškiai matome ypač viena “visuomenės” ypatybę — jos realė galybė turėti įtakmę į vienatas. Toji visuomenės realė galybė remiasi ne kuo kitu, kaip tuo bendruoju dėsniu, jog **vienutės, individo atskiro žmogaus nauda, gerovė ir laimė priguli nuo laimės, naudos ir gerovės visos visuomenės.** Mes, budami už kitus stipresni ir galingesni, savo pastangomis ir savo vienu naudos žiurėdami, galėtume daug ko pasiekti; bet mes labai dažnai priversti buname nuo savo užmanymų atsisakyti vien tik delto, kad jų įkunijimas surištas su kitų žmonių — visuomenės skriauda. Mums reikia kokio nors daikto, bet neturime iš ko įsitaisyti. Mes galėtume, regis, pasiimti nuo kito, kuris tokių daiktų turi daug, arba pasivogti iš ko nors pinigų ir nusipirkti. Bet mes taip nedarome paprastai ne delto, kad bijotume bausmės, teismo ar neįstengtume taip padaryti — labai dažnai dalykai buna taip susidėję, kad bausmės ar kt. pavojus visai nebuna, — bet delto, kad mes **instinktyvai** susilaikome. Gi žinome, kad kiekvienas instinktas turi šaknis pačioje prigimtyje, kuri vėl yra vaisius daugelio — daugelio patirimų — mūsų, mūsų tėvų ir tėvų tėvų. Ir šis **socialis** arba **visuomeninis instinktas** yra taipgi mūsų gyvenimo patirimo vaisius, nes yra neužginama tiesa, kad santikiuose su visuomene tik toki mūsų pasielgimai gali būti geri, kurie būtų mums patiens naudingi ir patiktų, jeigu kiti su mumis taip pasielgtų. Taigi sakiny **— nedaryk kitam to, ko nenorėtum, idant kiti tau darytų,** — yra ne tik išmintingas, bet jame trumpai yra išreikšta tasai dėsnis, sulig kurio turi tvarkytis ir tvarkosi normalis žmonių gyvenimas ir žmogaus bei visuomenės santikiai.

Bet žmogus savo gyvenime turi santikių ne tik su visuomene. Visuomenė yra per daug neapribotas ir per daug nepastovus dalykas, kad taip painūs mūsų gyvenimo reikalai galėtų būti tinkamai tos neapribotos visuomenės reguliuojami ir aprupinami. Tuo labiau, kad mūsų gyvenimas yra pilnas konfliktų ir net regimų prieštaravimų. Pavizdžiui, visuomenei būtų naudingiau, kad visi žmonės visuomet sveiki būtų ir kad tik sveikas gentkartes auklė-

tų. Darant iš to nuoseklų išvedimą, reikėtų, kad visi žmonės pildytų tam tikrus higienos reikalavimus, kad tuoktis turėtų teisę tik sveiki, rinktiniai vyrai ir rinktinės moteris ir tt. Bet čia pat mes jau susiduriame su priešginybėmis. Nes tam tikrus higienos reikalavimus suprasti ir juos pildyti gali tik tam tikro išsilavinimo laipsnio žmonės, prie tam dar jie visuomet turi būti aprūpinti tam tikru medžiaginės rušies ištekliumi, — reikia tam tikro technikos išsiplėtojimo laipsnio ir t.t. Kaip tai padaryti, kuomet mes žinome, jog buna taip "sunkios galvos" žmonių, kurie paprasčiausių higienos taisyklių nesupranta; jog yra taip vargingai gyvenančių žmonių, kad prispyrus juos pildyti higienos reikalavimus, jie neturėtų ko į burną įdėti; jog mūsų technika ir visas patirimas dažnai buna taip netobuli, kad ir prie geriausių norų higienos reikalavimų išpildyti negalime (pav., ir dabar dar yra nemaža ligų, kurių nežinome nei tikrųjų priežasčių, nei radikalių joms vaistų). Arba vėl susituokimas. Kaip ten visuomenei nebūtų naudinga, kad susituoktų tik sveiki su sveikais ir jaunasias kartas gamintų tik sveiki žmonės, bet atsimenant visą dabartinį žmonių padėjimą ir jų prigimtį, ir žinant, kad tokia umai iš augšto antmesta ir priverstina taisyklė tik padidintų nelegalius lyčių susišešimus bei prostituciją — nenoroms turime sutikti su dabartiniu padėjimu ir tik pamažu, laipsniškai stengtis jį pagerinti ir tai ne prievarta.

Ir taip mes matome, kad taisyklės, kurių pildymas, sulig mums žinomų patirimų ir teorijos išvadų, — galėtų prisidėti prie visuomenės gerovės pakėlimo, įvestos **neprirengtan** gyvenimui — vieton laimės gali padaryti nelaimę ne tik atskiriems žmonėms, bet ir pačiai visuomenei. Kas per nauda bus visuomenei, jeigu visi žmonės gyvens šviesiuose butuose, sveikai rėdysis ir tt., bet neturės ko dorai pavalgyti, nei valandelės laiko pašvęsti savo apšvietimo reikalams? Kas per nauda bus visuomenei, jeigu visi žmonės turės daug laiko savo lavinimui pašvęsti ir bus apsišvietę, jeigu per tai butiniausi reikalai nebus atlikta? Kas per nauda visuomenei, jeigu legaliai tuoksis tik rinktiniai vyrai ir rinktinės moteris ir jie gamins tik sveikus kūdikius, bet jeigu žmonių didžiuma nepažis asmenišką laimę iš šeimyninio gyvenimo, jeigu aplink žydės ištvirtimas ir tt.?

Čia mes matome, kad dėsni, kuris, apskritai imant, yra teisingas ir visuomenei naudingas, gali tai pačiai visuomenei būti labai kenksmingas, jeigu mes jį norėsime pritaikinti prie kiekvieno atskiuro atsitikimo. **Didžiausio skaičiaus didžiausia atskirų žmonių laimė bei gerovė drauge visuomet padaro didžiausią laimę bei gerovę visuomenės, bet didžiausia visuomenės gerovė ne vi-**

suomet padaro atskirus žmonės laimingais. O tai delto, kad atskirų žmonių reikalai, apskritai imant, yra permenki, kad galėtų visuomenės reikalų viršunę pasiekti. Atskiras žmogus visuomenėje, paprastai, tik tuomet įtakmę gali turėti ir savo reikšmę duoti pajusti, kuomet jis tai daro su kitais sau maž-daug lygiais žmonėmis išvien bei didesniame skaitliuje arba kuomet jis plačioje žmonijos visuomenėje apsireiškia per siaurą, taip sakant, savo artimųjų visuomenelę. Pavizdžiui, vieno žmogaus balso net ir mažo kaimo gyventojai nedaug tepaisys, bet visai kitaip į tą balsą pažūrės, jeigu žinos arba matys, kad už jo stovi visa šeimyna ar visi giminės. Vieno sodžiaus gyventojų balso visoje valstybėje visai nežymu, bet to paties sodžiaus balso visai rimtai turi prisiklausyti seniunija arba ir valsčius. Jeigu patinka kokia nepaprasta laimė ar nelaimė vieną žmogų arba vienos apielinkės gyventojus, tai viso pasaulio visuomenė nei ne sužino, tuo tarpu netikėta laimė ar nelaimė didesnio krašto ar valstybės gyventojų sujūdina visą žmoniją.

Atskiro žmogaus santikiai su visuomene geriausia matyti konfliktų metu. Jeigu susipyksta ir susimuša du sodžiaus vaikinai, tai pakalba to sodžiaus gyventojai ir pabaigta. Bet daug plačiau paplinta garsas, jeigu kartais susipeša dviejų sodžių ar dviejų parapijų jaunimas apskritai, — nes nuo to ir nukenčia daug daugiau pašalinių žmonių. Dar labiau garsas paplinta, jeigu sukyla žmonės prieš valdžią ar kt. visoje apielinkėje, visoje gubernijoje. Tuomet tai sužino ir atjaučia visa valstybė ir net jos kaimynai. O kuomet karė iškyla tarp dviejų valstybių, tai jaučia ir žino apie tai visas pasaulis, nors ir tai nelygiai. Pavizdžiui, Amerikos karė su Portugalija anais metais Europoje nedaug ką teinteresavo, lygiai kaip Italijos karė su Turkija Amerikos žmonėms mažai terupėjo. Daug daugiau visų protus sujūdino rusų-japonų karė taipgi 1912-13 metų karė Balkanuose. O šiadien viso pasaulio žmonių akys atkreiptos į Europos karės lauką ir kiekviena žinia iš ten gaudyte gaudoma. Delto taip atsitinka? Delto, kad su atskirais žmonėmis, su atskiromis apielinkėmis, su atskiromis valstybėmis ne visi žmonės turi santykius, ne visų reikalai ten paliečiami, tuo tarpu su dabartine Europa susipykę visos žmonijos ir beveik visų žmonių reikalai.

Tuo budu mes matome, kad žmogus, visuomenė, žmonija — yra trys žodžiai vieno turinio, o žmogaus santikiai su visuomene ir žmonija remiasi ne ypatingais, bet bendrais jų reikalais bei reikavimais, k. a. maistas, apsidengimas ir apskritai visa tai, kas vadinama bendra laime, bendra gerove. Tiems savo bendriems reikalams aprupinti žmonės organizuojasi taipgi sulig bendrųjų

reikalavimų, kurie visur pirmiausia apribuojami gyvenamąja vieta ir susinešimų bendromis priemonėmis, iš kurių vėl svarbiausios — naturaliai ir dirbtiniai keliai ir žmonių vartojamoji kalba. Žodžiu, pirmiausia žmonės organizuojasi į šeimynas (artimiausi ir tiesiausi santikiai), gimines, bendroves ar komunas (valsčius ir tt.), pagalios valstybes (kurios vienu svarbiausių ryšių yra bendroji kalba) arba tautas ir valstybių bei tautų sąjungas. Tuo budu ir menkiausias žmogus randa sau prideramą vietą ir apvertinimą, randa dirvą ir sąlygas, kame bendrus savo reikalus jis gali aprupinti išvien ir bendrai su kitais, kame jis jaučiasi ir yra lygus visiems kitiems žmonėms.

—————: 0 :—————

Vytautas Steponaitis.

ŽEMĖS UKIO ORGANIZACIJA VOKIETIJOJ*)

Ketvirtas straipsnis iš rašinio: "Karė ir ekonominis valstybių gyvenimas."

Gruodžio m. 1914 m. Vokietijoje išėjo veikalas, kurį rašė 16 specialistų. Mokslo žiniomis besiremiant, jie apskaitė, kiek šaliai užteks maisto. Paaikškėjo, kad šalies gyventojai gali suvalgyti kur kas daugiau, negu maisto esama. Priegtam anglai pasigyrė, kad

jie privers Vokietiją pasiduoti, atkirsdami jai susinešimus su likusiomis valstybėmis: bado verčiama Vokietija privalo nusileisti.

Matant, kad dėl tokio užsispyrimo karė galės prasitęsti ilgą laiką, vokiečiai griebėsi ukio organizacijos. Šiame skirsmelyje aš neminėsiu tokios laikinės priemonės, kaip javų monopolijos. Kalbamoji priemonė gali įnešti sutvarkymą tik tam laikui. Matant, jogei karė lengvai gali prasitęsti ir antrus metus, reikėjo jieskoti tikslingesnių maistu aprupinimo būdų. Ir surasta.

Žemė išdirbama įvairiais budais. Vienose vietose, kur daug žemės, ir kur jos visai nereikia branginti, pasitikima prigimties jiegomis. Kitose — kur tirštai apgyvendinta žmonėmis ir reikia akyliai žiurėti, kad žemė išmaitintų visus gyventojus, jau nepasitikima prigimčiai, bet griebiamasi muskulinės jiegos. Žemę stengiamasi kuogeriausia išdirbti ir be to dar vartojama įvairios

*) Sulig M. Lurje ir A. Čiuprovo straipsnių.

trašos. Nuo trašų daugumos ir priguli žemės našumas. Kiek plačiai trašos vartojamos Vokietijoje ir kokią didžią turi reikšmę, geriausia bus matyti iš žemiau pateikto suliginimo. 1913 metais iš vieno hektaro (netoli 9/10 dešimtinės) vidutiniškai surinkta dvigubų centnerių (netoli šešių pudų):

	Vokietija.	Francija.	Italija.	Austrija.	Vengrija.	Rusija.
Kviečiai	23,6	13,8	12,2	15,0	12,8	9,1
Rugiai	19,1	10,3	11,4	14,6	11,9	8,5
Miežiai	22,2	14,5	9,4	16,0	14,4	9,9
Avižos	21,9	12,9	12,5	13,0	11,7	9,4
Bulvės	158,6	96,1	61,5	100,2	75,4	74,4

Sąlygos taip susipynė, kad daugumą trašų reikėjo įsivežti iš kitų šalių, ypač Pietinės Amerikos. Taip 1913 m. čilinės saliet- (CaCO_3) ir kalcinio azoto už 9,5 m. m., čilinio guano už 5,3 m. m. (caco_3) ir kalcinio asoto už 9,5 m. m., čilinio guano už 5,3 m. m. Ačiu nemenkai anglų Vokietijos pakraščių saugojimo to visko nebebuvo galima įvežti reikalingame skaičiuje. Tatai lengvai įsivaizdinti, kaip trašų nedateklus atsiliepi žemės našumą

žemė reikalauja ypač daug azotinių (N) susijungimų. Dar prieš karę chemikams pasisėkė kokiais tai budais išgauti azotą iš oro, kuriame jo esama nemenkame skaičiuje. Tik toksai gavimo budas kainavo nepaprastai daug. Bet vokiečių mokslininkams pasisekė surasti kokius tai patobulinimus ir azoto iš oro gaudymas (įvairių susijungimų pavidale) apseina suliginamai nebrangiai. Kadangi žemė reikalinga daug azotinių trašų, tai tų trašų pristatymą paėmė pati valdžia. Žymią pagalbą suteikė "Berlyno elektrikinių įstaigų sąjunga." Tokiu budu kovo m. 1915 m. pradžioje jau pradėjo veikti tam tyčia pastatytos dirbtuvės, kurios ir gaudė azotą iš oro. Visko įtaisyimas kainavo nemažų pinigų. Užtai valdžia paėmė septiniems metams (iki 31-III-1922) monopolį azotinių dalykų. Tik ji viena gali gaminti ir pardavinėti azotinus susijungimus. Ačiu karei, Vokietijai nereikės šauktis amerikiečių pagalbos žemei trašų pristatyti. Taipat Vokietijoje liksis tie milijonai markių, kuriuos reikėtų užmokėti kitoms valstybėms.

Nemenkai triuso buvo ir su gyvuliais. Reikėjo taip elgtis, kad visų gyvulių butų užtenkamai, o kad vienu nebutų daug, o kitų mažai. Karė pat savo pradžioje nelabai paveikė į gyvulių sąstatą. Šit kiek ko buvo gruodžio 1 d. dvejų priešpaskutinių metų (skaitlinės paduotos tukstančiuose):

	Arkliai.	Raguočiai.	Kiaulės.	Avys	Ožkos.
1913 m.	4.448	20.944	25.592	5.504	3.536

1914 m. 3.423 21.818 25.340 5.448 3.534

Sumažėjo tik arklių skaičius. Bet tatai atsitiko todėl, kad surašan neįtraukti rekvizuotieji gyvuliai. O sulig pranešimų, karės reikalams buvo paimta į vieną milijoną arklių.

Vidutiniai pasiturį gyventojai daug suvartoja kiaulienos, metų bėgyje paskerdžiama į 24 mil. kiaulių. Dar 1912 m. Vokietijoje buvo tik 21 mil. kiaulių, o sekančiais jų skaičius padidėjo 4 milijonais. Nėsant užtektinai maisto ne tik ką gyvuliams, bet ir žmonėms, reikėjo rasti išėjimas. Vienatiniu ir tikriausiu budu buvo tai kiaulių išskerdimas. Pastarųjų savininkai kuo galėdami priešinosi, vienok turėjo nusileisti, išsiderėdami sau nemėgiamas privilegijas. Visoje šalyje turėjo likti nedaugiau 8 milijonų kiaulių. Jau kiek aukščiau minėjau, kad kiaulieną ypatingai vartoja menkiausiai pasiturintieji žmonės. Taigi nelabai reikia ir taikintis jų skoniui. Kiauliena susudyta ir pardavinėjama jau palaikytai.

Griebdamasi tokių priemonių, valdžia stengiasi įgauti savo simpatijas vidurinių sluoksnių. Valdžia įgavo kiaules savo nuosavybėn, vietomis jos buvo perleistos miestų savyvaldoms. Pastarosios pardavinėja nepasiturintiems. O turintieji pinigų gali pirkti ten, kur pirkdavo ir seniau. Miestų savyvaldos pardavinėja žymiai pigiau. Pavyzdžiui balandžio 14 d. Berlyne rinkoje 50 kilo gyvos kiaulienos kainavo 124 markes, o miestai pardavinėjo nepasiturintiems tik už 64 markes. Panašiai pasielgta ir su bulvėmis. Kuomet pasiturintieji mokėjo už kilo bulvių 20 pfenigių, tai bėdnesnieji tik 10 pfenigių. Miestų savyvaldos savo nuožiūra skyrė kam galima pardavinėti pigiau tuo budu už vienas tik bulves valstybės išdas laukė 84 mil. markių nuostolių. Nuostoliai, sulig balandžio 12 d. įstatymo bus įtraukti karinių išlaidų skaičiun ir padengiami paskolomis. Prigulimus nuošimčius mokės visi gyventojai. "Mažiau pasiturinčių" miestiečių Vokietijoje esama 1/4 gyventojų. Taigi darbininkai, gaunantieji maistą kur kas pigiau "pasiturinčių" ir prie išlaidų padengimo mokės tik 1/4 skirtumo. Taip tai Vokietijoje žiurima ir darbininkų reikalai.

Karės reikalams buvo paimta į 1 mil. arklių. Tatai reikėjo netekusią arklių spėką pakeisti kuo nors kitu. Šiuo tikslu įvyko sutartis tarp "Karės tarybos" ir "Vokietijos žemės ukio tarybos". Galima paminėti svarbesnes sutarties mintis. Visiems ukininkams patariama nebūti šykščiais ukio mašinų pirkime. Netgi priešingai: stengtis mašinų pirkti daugiau, negu kad pirkdavo taikos metu. Visi užsakymai bus atlikti pigesne kaina. Priegtam žymiai palengvintas užsimokėjimas: centrinė kooperatyvų kasa ir Impe-

rijos Bankas suteikia nemažą ir geromis sąlygomis kreditą. Norint, visus reikalingus užsakymus galima siųsti į tam tikrą biurą prie žemės ukio tarybos. Sumanymas turėjo pasekmes. Vasario 19 d. Rusijos landtage pranešė, kad žemės ministeris vienų tik garinių plugų pirkimui atleido 2 mil. markių. Nemažus užsakymus padarė ir pati karinė valdžia. Ji užsisakė daug įvairių mašinų, kurių pagalba surinko javus iš užimtųjų teritorijų laukų.

Visas pašaras, apart žolės ir šiaudų, buvo rekvizuotas ir atiduotas tam tikrų įstaigų nuožiurai. Pas kiekvieną ukininką palikta tik tiek pašaro, kiek reikalinga normaliam gyvulių išmaitinimui. Idant maisto užtektų, tai kiek aukščiau minėjau buvo išskersta daugybė kiaulių, o cukrus perdirbtas į cukrinį galvijams maistą. Vėliau paaiškėjo, kad daug reikės cukraus benzino varymui, tuomet padidinta spirito varymas, bet ne bulvių, bet iš cukraus. O užtat praplėsta žemė, kuri turi but užsodinta cvikliais, reikalingiems cukraus gaminimui. Aš neminėsiu visų tų priemonių, ačiu kurioms išrištas gyvulių maisto klausimas. Jos turi specialę reikšmę ir jų aprašymas, nurodantis vokiečių prisitaikymą ir sumanumą, užimtų daug vietas.

Vienoje tik Vokietijoje karės vedimui mobilizuota į pusantro milijono ukio darbininkų. Taikos metu daugelis darbininkų vasaros metu eidavo Vokietijon uždarbiauti. Aišku, kad to negalėjo atsitikti dabartiniu laiku. Nedateklus dalinai buvo padengtas austrijiečiais. Buvo išleistas tam tyčia įsakymas, kad austrų darbininkai gali pereiti Vokietijos rubežių be pašportų. Bet ir Austrijoje darbininkų ne daugiausia — ir ten dauguma mobilizuota ar dirba savos tėvynės laukuose. Kreipėsi nelaisvių pagelbos; tokių atleista į pusę milijono. Bet smulkūs ukininkai negalėjo tuomi pasinaudoti, nes darbininkus-nelaisvius leizdavo tiktai biurais į 80-100 žmonių. Skyrium prašant, buvo galima gauti ir mažesnėmis grupėmis, bet ne mažiau 10. Tatai tokia valdžios malonė buvo gera ne smulkiems ukininkams, bet tik darbininkams. Tik jie vieni galėjo išsirašyti dešimčiais reikalingų ir pigių darbininkų, nes dienos laiku darbininkas-nelaisvis uždirbdavo ne daugiau 60 kap.

Kiekvienoje šalyje pastebiamasėjimas kaimų gyventojų į miestus. Tankiai eina jau įaugę vyrukai, ar mergaitės, kurie pirm to dirbo ukėse, ir yra pratę prie tokio darbo. Miestuose jie stoja į dirbtuves. Industrijos pramonei sumažėjus, o kai kurioms šakoms suvisu nustojus veikti, atsirado nemaža bedarbių. Taigi miestų darbininkai, nusimanantieji ukės darbuose,

buvo kviečiami į kaimus. Tokių galėjo (sulig apskaitymų) susirinkti į $\frac{1}{2}$ mil. darbininkų.

Idant to sulaukus reikėjo kai-kurių nuolaidų. Žlugo (kažin ar ilgam laikui) taip vadinamasis "Gesindeordnung". Sulig jo įvykdavo nuomojančių ir samdininkų sutartys. Ukio darbininkai kaipo menkliau kulturingieji, nesusiorganizavę, buvo varžomi. Jiems dalinai varžydavo, dalinai suvis uždrausdavo dalyvauti streikuose, profesinėse sąjungose. Aišku, kad tam įstatymui veikiant, dauguma miesto darbininkų nieku būdu nepanorėtų sugrįžti į blogesnes sąlygas kaimuose. Kartu su "Gesindeordnung'o" atmainymu leista darbininkams reikalauti didesnio užmokešnio. Ukininkai lengvai galėjo patenkinti ir šį reikalavimą, nes naudodamiesi nelaisvių darbų turėjo liuosų pinigų, kurie visviena prie paprastų sąlygų būtų išleisti nuomai.

Darbininkų papildymui buvo kreiptasi dar vienos priemonės. Iš kareivijos 8 kartais atleidžiami trumpam laikui visi žemės darbininkai. Taip buvo pavasarij, kuomet žemės darbininkus paliosavo 24 dienoms (nuo 13-III iki 5-IV) laukams sėti. Kaip tik tuo laiku visuose frontuose nebuvo jokių stambesnių mušių, susirėmimų. Kaip rašo vokiečių laikraščiai, tai dauguma darbininkų buvo atvešta ir iš Rusijos, kuomet vokiečiai užėmė Lenkiją. Sodžiai ten buvo išdeginti, laukai neprižiurėti, taigi nemaža darbininkų liko be darbo. Užimtose vietose Vokiečiai įsteigė tam tikrus biurus, kurie rekomendavo darbus jų žemėje. Galop laiškuose iš mušių laukų matyti, kad vokiečiai patys sėdavo Francijos ar Belgijos laukuose. Tuo būdu dalinai galėjo užganėdinti savo reikalavimą ir iš tėvynės nereikėjo tiek daug gauti maisto.

Visoje Vokietijoje apdirbama į 26 mil. hektarų žemės. Nemaža yra užleistosios žemės, balų, kurias prie jiegų įtempimo būtų galima priruošti tinkamomis sėjai. Apskaityta, kad tokios žemės padidėtų į 2 mil. hektarų. Reiškia javų padidėtų viena trylikta dalimi, o tasai daug reiškia. Pastebėta, kad tokia žemė gali suteikti nemažą derlių pirmuose metuose. O sekančiuose metuose derlius dar labiau padidėtų. Apart to pakiltų žemės kaina. Taip Liunebergo rajone už margą nekulturuotos žemės 15 metų atgalios mokėjo 35 markes, o dabar moka 150 markių, taigi keturiais sykliais brangiau.

Kuomet paaiškėjo, kad karė gali tęstis neapribotai ilgą laiką, tai valdžia įsakė steigti tam tyčia priverstinas draugijas, kurios privalo sausinti balas. Minimos draugijos už savo veikimą gaudavo mokesnį. Taip Uelsn'o apskrityje už kiekvieną hektarą reikalingos išdirbti žemės moka į 70 markių. Tie pinigai net

3/4 užtenka visų išlaidų padengimui. O čia galima naudotis pigiu nelaisvių darbu. Taip Halle's apskrityje pas vieną tokią privers-tiną draugiją dirbo į 30.000 rusų belaisvių (vasario mėnesį).

Miestai ir įvairios įstaigos įsakė apsodinti daržovėmis visas jų ribose esančias tuščias vietas, pav. ten kur nėra namų, pakelėse ir t. p. Vokietijoje yra į 800.000 gelžkelių tarnautojų. Jiegu jie gerai prižiūrės jiems pavestas prie gelžkelių vietas ir apsodins jas bulvėmis, tai derliumi galės misti 2000 000 žmonių. Įsakyta visiems ukininkams pranešti, ar visa pas juos esama žemė užsėta, o jeigu neužsėta, tai delei kokių priežasčių.

Nors anglai ir rengėsė užkariauti Vokietiją badu, bet tatai vargu jiems pasiseks, nes Vokietija išsisaugojo ačiu savo orga-nizatoriniam gabumui. Jeigu pergelė ir įvyks, tai tik ne del bado.

—:0:—

KARE IR SUVIENYTU VALSTYBIU PREKYBA.

Birželio mėnesį baigėsi taip vadinamas "fiskalis" Suvie-nytų Valstybių metas. Jis atnešė tokius vaisius, pasisėkimus, kurių dar nežinojo tojo krašto istorija.

Dvylikos mėnesių laiku (I-VII-15 iki 30-VI-16) Suvienytų Valstybių eksportas pasiekė 4.345 mil. dolerių. Rusų pinigais tai bus 8/2 milijardų rublių, arba 13½ milijardų rublių prie da-bartiniojo rusų pinigų kurso.

Iki karei Suv. Valst. eksportas viršijo maksimalį Rusijos eksportą tik 3 kartais. O dabar prie nominalio kurso ekspor-tas viršija daugiau 5½ kartų.

Kad supratus didumą ir svarbumą sulauktų vaisių, užtenka privesti paskutinių 25 metų importą ir eksportą (įvežimą ir iš-vežimą):

metai	Išviršinė Suv. Valst. prekyba.		Išvežimo perteklius
	Išvežimas	Įvežimas	
	milijonuose dolerių		
1890-1891	884	845	39
1895-1896	883	780	103
1901-1903	1.488	823	665
1905-1906	1.744	1.227	517
1910-1911	2.049	1.527	522
1911-1912	2.204	1.653	551
1912-1913	2.466	1.813	653
1913-1914	2.365	1.894	471
1914-1915	2.769	1.674	1.095
1915-1916	4.345	2.180	2.165

Iki karei didžiausias išvežimas buvo 1912-1913 metais. Paskutinį "fiskalį" metą su jais sulyginus gausime eksporto padidėjimą daugiau 75%, tuo laiku kuomet importas paugėjo tik 15%.

Gavosi, kad smarkiai padidėjus eksportui ir mažai padidėjus importui aktyvis prekybinis Suvienytų Valstibių balansas (išvežimo perteklius) pasiekė 2,2miliardų dolerių (netoli 4,3 milijardų rublių normaliu kursu ir netoli 6,5 milijardų rub. prie dabartinio kurso). Tokio prekybinio balanso neatmena istorija kurio tai ne būtų Valstybeje. O iki šių metų aktyvis Suvienytų Valstibių balansas retai peraugdavo 650 mil. dolerių

Išviso dvėjų karės metų laiku išvežimas viršijo įvežimą 3,2 milijardų dolerių. Imant normalų rusų rublio kursą, gausis, kad už 1900-1913 metus išvežimo perteklius net dvejais kartais mažesnis, negu Suv. Valst. dvejais metais.

Tokiam reikalų stoviui esant nėra stebėtino, kad Suvienytos Valstybės pasidarė svarbiausia aukso rinka.

Europa gali nusiminti, kad pirmu kartu Suvienytų Valstibių istorijoje, jos užėmė savo eksportu pirmą vietą pasaulyje. Butent paskutinių metų eksportas 40% viršija maksimalų Anglijos eksportą ir 65% — Vokietijos.

Karę pradėjus Vilhelmas II gal ir mąste pirmoje vietoje pastatyti Vokietiją. O likimo ironija nulėmė tą pasiekti aršiam Vokietijos priešui — Suvienytoms Valstybėms.

Iš J. M. Goldštein'o
vertė Vyt. Steponaitis.

Odesa 17-VII-16.

KNYGOS IR RAŠTAI.

Delegatų Kelionė Lietuvon 1916 m. Parašė Dr. J. J. Bielskis. So. Boston, Mass. 1916. Pustl. 93, kaina 25 c.

Kelione Lietuvon 1916 karės metais. Delegato kun. Dr. V. Bartuškos, So. Boston, Mass. Pustl. 85, kaina 25 c.

Abidvi knygos išleista "Tautos Fondo" parašytos kelionės išpuodžių formoj Gana įdomių dalykų yra pas kun. Bartušką. Aprašymai vienas kitą papildo. A.

Lietuvių Darbininkų Kalendorius 1917 m. "Darbininko" spauda. Pustl. 99. Kaina 25c.

Kalendorius — kaip paprastai partyviški kalendoriai. Katalikams arba jų klerikalams jisai naudingas.

Liudvikas Windthorst'as. Vokiečių Katalikiškos Visuomenės Budintojas. Pagal Robertą Swickerathą J. E. K. Boston, Mass. 1916. Pustl. 24, kaina 5c.

Čia taipgi tos pačios "dvasios" rašinys, kaip šv. Juazapo "darbininkų" kalendorius.

John Shargo. Socializmo minties blaivumas. Pluoštas laiškų, rašytų darbininkui Jonatanui Edvardsui, Pittsburgė. Autoriaus leidimu vertė A. Lalis, "Naujienu" leidinys, Chicago, Ill. 1916. Pustl. 230.

Šitą knygą mes velytume perskaityti kiekvienam mūsų socialistui, ypač VIII ir IX skyrius: "Kas socializmas yra, o kas ne." Ypač turėtų tuodu skyriu gerai įsidėmėti mūsų socialistų "kalbėtojai" ir "debatoriai". Berods, knygoje viskas aprašyta labai populiariškai, delto ir paviršutiniai. Bet jeigu bent tokių raštų mūsų socialistų kalbėtojų ir veikėjų didžiuma būtų daugiau skaičiusi, tai mūsų viešasis gyvenimas būtų daug rimtesnis. Spargo socializmas (teorija) nėra ortodoksinis socializmas.

P. Merimee, Lokis. Lietuvių legenda. Vertė L. Juras, Chicago, Ill. 1915. Pustl. 80.

Tai gana įdomi apysakaitė apie prietikius vieno profesoriaus, atvykusio žemaitijon lietuvių kalbos tirinėti.

Saratovo Lietuvių Globos — Mažosios Lietuvos belaisviams lietuviams šelpti įstatai. Pustl. 6.

An Appeal for starving Lithuania. By Kleofas Jugelionis, Chairmain of Chicago Lithuanian Day Commitee. Pustl. 28.

Iš knygutės svetimtautis gali įgyti apypilnių žinių apie lietuvius ir dartinį jų padėjimą.

Kazimis Josipvovič Javnis. Pustl. XXII.

Tai prof. Volterio parašyta trumpa kun. Jaunio, kaipo filologo, biografija ir sarašas apie Jaunį parašytų knygų ir rašinių.

Nešuniškas šuo. Parašė K-lis. Kaina 10c. "Tiesos" Nr. 3.

Mrs Max West. Kudikių piežiura. Iš anglų kalbos vertė Ona Vidičienė. Išleido lėšomis "Lietuvių Moterų Progresyvio Susivienijimo Amerikoj". Philadelphia, Pa. 1916. Pustl. 144, kaina 40c.

"Liet. Moterų Pragresyvis Susivienijimas" atliko labai naudingą darbą, išleisdamas p. Vidikienės lietuviškai parašytą tokią svarbią ir naudingą knygą. Kiekviena moteris ir motina turėtų šią knygą įsigyti ir ne sykį bet kelis kartus perskaityti.

Knygos išleidimas gražus. Kalba lengva.